

Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό
τόμος 4 (1), 68 - 77
Δημοσιεύτηκε: 4 Απριλίου 2006

Inquiries in Sport & Physical Education
Volume 4 (1), 68 - 77
Released: April 4, 2006

www.hape.gr/emag.asp

ISSN 1790-3041

«Σχόλη», «Αναψυχή» & «Αθλητισμός»: Εννοιολογική Συσχέτιση των Όρων

Χαρίλαος Κουθούρης
ΤΕΦΑΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη διαχωρίζει τις έννοιες της «σχόλης» και της «αναψυχής» και επιχειρεί τη σύνδεσή τους με την έννοια του «αθλητισμού». Ακόμη αναπτύσσει ένα μοντέλο στήριξης της σχέσης που διαμορφώνουν μεταξύ τους οι έννοιες «σχόλη», «αναψυχή», «διασκέδαση», «ψυχαγωγία» και «αθλητισμός». Η ύπαρξη από τον περασμένο πλέον αιώνα, του ελεύθερου χρόνου ως «προνόμιο» κάθε πολίτη, αποτελεί αφενός νομοτελειακή ανθρώπινη κατάκτηση και αφετέρου εγκαθίδρυση της μεγαλύτερης αντίστοιχης εμπορικής αγοράς στον πλανήτη. Η χώρα μας, ως προορισμός, στο κέντρο της παγκόσμιας ιστορίας, έχει διαχρονικά «δοκιμάσει» όλες τις δυνητικές μορφές που έλαβε το ανθρώπινο αγαθό της «σχόλης». Το περιεχόμενο και η έννοια του όρου «σχόλη», άλλαξε πάντοτε σύμφωνα με τις επικρατούσες ελευθερίες, αξίες και ευκαιρίες, που επέβαλε η κάθε κυρίαρχη πολιτική η στρατιωτική εξουσία. Η «σχόλη» και οι δραστηριότητες που την εκφράζουν διαμορφώνονται από την εκάστοτε φιλοσοφία ζωής, την επικρατούσα πολιτική, την τεχνολογία και τη δυναμική της οικονομίας.

Λέξεις κλειδιά: *ελεύθερος χρόνος, σχόλη, αναψυχή, ψυχαγωγία, διασκέδαση, αθλητισμός*

Leisure, Recreation, Entertainment, Athletics: Issues Meaning And Their Relationships

Charilaos Kouthouris

Department of Physical Education & Sport Science, University of Thessaly, Trikala, Hellas

Abstract

The present study examined the meaning and the limits between the words "leisure", "recreation", "entertainment" and "athletics", especially in the Greek environment. The study also, supported a model which expressed the relationships between the above issues. The legalism of free time in present days, for each global citizen, testifies as a human conquest and represents the establishment of a huge commercial market in our planet. Greece as a destination, in the centre of world history, and their citizens has tested all the potential forms that received "leisure" issue across the centuries. The contents and the meaning of the term "leisure" changed always accordingly the values and the occasions, which each political system imposed. Generalizing the present study supported that "leisure" meanings in each different society, comes by the correspondence dominant philosophy, policy, technology and economy level.

Key words: *free time, leisure, recreation, entertainment, sports & athletics*

Γενική εισαγωγή

Η μελέτη του φαινομένου του «ελεύθερου χρόνου», καθώς και των μορφών αξιοποίησής του από τον άνθρωπο, έχει μελετηθεί πολλάκις από ακαδημαϊκούς διαφορετικών επιστημονικών κλάδων όπως:

της κοινωνιολογίας, της ψυχολογίας, της ιστορίας, της οικονομίας (Coles, 2000; Κορωναιίου, 1996; Torkildsen, 1994; Weiskopf, 1984). Ο «ελεύθερος χρόνος» ως έννοια, συνοδευόμενος από τις πραγματοποιούμενες στην διάρκειά του ανθρώπινες δραστηριότητες, συναντάται σε όλες σχεδόν τις γλώσσες των

ελεύθερων πολιτικά και στρατιωτικά κρατών, με διαφορετικούς όρους. Στην Αγγλία και τη Βόρεια Αμερική απαντάται ως "leisure", ή ακόμη και ως "non working time". Στη Γαλλία ως "loisir", στη Γερμανία ως "musse" ή ως "freizeit", στην Ιταλία ως "tempo libero". Στην Πορτογαλία απαντάται ως "lazer" και συχνά υποκαθίσταται από το "folga" που ερμηνεύεται ως ελεύθερος χρόνος ή "horas vagas" υπολειπόμενος χρόνος. Στα Ισπανικά ως "ocio", το οποίο σημαίνει σκνηρία, αλλά γενικά υποδηλώνει τον ελεύθερο χρόνο. Οι παραπάνω όροι και ερμηνείες του «ελεύθερου χρόνου», δεν αναφέρονται ταυτόχρονα και σε συγκεκριμένες δραστηριότητες, συμμετοχές ή εμπειρίες, αλλά πρωτίστως δεν αντιπαρατίθενται τη λέξη «εργασία» (Shivers, 1997).

Οι αρχαίοι Έλληνες σε αντιστοιχία, χρησιμοποιούσαν μάλλον τη λέξη «σχολή» (Σταματάκου, 1990; Toti, 1985). Στην αρχαιότητα, η λέξη «σχολή» και το ρήμα «σχολάζω» δεν σήμαινε απλά ότι έχω τον ελεύθερο χρόνο, αλλά έχω επί πλέον τη δυνατότητα, την ευκαιρία, ίσως και την υποχρέωση να διαθέσω το ελεύθερο αυτό χρονικό διάστημα εποικοδομητικά (Μπαμπινιώτης, 1998). Ο Αριστοτέλης μελέτησε το νόημα της «σχολής» και διατύπωσε πως η «σχολή» δεν είναι η ανάπαυση, ούτε το τέλος της δουλειάς. Αντίθετα, η δουλειά (η δουλεία), «η ασχολία», αποτελεί το τέλος του «ελεύθερου χρόνου» (Αυθίνος, 1998). Η δουλειά είναι το «μή έχειν», δηλαδή το γεγονός να μην έχεις χρόνο, να μην έχεις τον εαυτό σου, να μην έχεις ευτυχία. Στην νεοελληνική γλώσσα, η αρχαία λέξη «σχολή» απαντάται ως «σχόλη». Ακόμη στη δημοτική γλώσσα απαντάται και ως «σκόλη». Είναι χαρακτηριστική η φράση «... αύριο είναι σκόλη και γιορτή ...». Σε ελεύθερη μετάφραση «σχόλη», σημαίνει ανάπαυση, στάση, τεμπελιά, έλλειψη απασχόλησης, μελέτη, διαλογική συζήτηση, ευκαιρία (Δημητράκου, 1976). Απαραίτητη προϋπόθεση για τη «σχόλη» είναι να διαθέτει το άτομο «ελεύθερο χρόνο». Όπως φαίνεται, από τους χρόνους του Αριστοτέλη και του Πλάτωνα, το ζήτημα του ελεύθερου χρόνου, όπως και ο τρόπος διάθεσής του παρουσιάζεται ως πολύπλοκη διαδικασία και η έκφρασή του ως δραστηριότητα συνδέεται σίγουρα και με το πολιτικό σύστημα που επικρατούσε την τότε εποχή. Το φαινόμενο «σχόλη» ως τρόπος ζωής, απαντάται ιστορικά για πρώτη φορά στην κοινωνία της Αρχαίας Ελλάδας, ως αγαθό, ως προνόμιο των ελεύθερων μόνον πολιτών και όχι των σκλάβων. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι ο όρος "leisure" που απαντάται στις σύγχρονες αναπτυγμένες κοινωνίες του δυτικού κυρίως κόσμου, αποτελεί τη σύγχρονη απόδοση του αντίστοιχου ελληνικού όρου «σχόλη».

Σχετικές θεωρίες

Στην ερώτηση πώς τα άτομα αντιλαμβάνονται

τη λέξη «σχόλη», οι απόψεις μεταξὺ των θεωρητικών, αλλά και των πολιτών ποικίλουν. Κάποιοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι είναι ο υπολειπόμενος χρόνος μετά το πέρας της εργασίας και άλλων κοινωνικών υποχρεώσεων και καθηκόντων στη διάρκεια ενός εικοσιτετραώρου. Άλλοι ερευνητές μιλούν για συγκεκριμένες δραστηριότητες, όπως η παρακολούθηση τηλεόρασης, η συμμετοχή σε κάποιο σπορ, η επίσκεψη χώρων για φαγητό ή για ποτό, η ασχολία με τον κήπο και μυριάδες άλλες πιθανές δραστηριότητες, με τις οποίες ασχολούνται σχεδόν καθημερινά κατά τη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου τους (Haywood, Kew, Bramham, Sprink, & Henry, 1995).

Υπάρχουν άτομα που επιδιώκουν συγκεκριμένη ποιότητα εμπειριών μέσα από την «σχόλη» τους, ανακαλύπτοντας την κύρια ευκαιρία στη ζωή τους να κάνουν ότι θέλουν, να αντλήσουν ευχαρίστηση, να επιλέξουν ελεύθερα, να δημιουργήσουν, να αναπτύξουν τα ενδιαφέροντά τους. Μια άλλη κατηγορία ατόμων αντιλαμβάνεται τη «σχόλη» ως ξεκούραση, ως αναζωογονητικό διάλειμμα από την εργασία και ως αντίδοτο στην πίεση και το άγχος της σύγχρονης ζωής. Η πολυμορφία των παραπάνω απόψεων προδίδει τη διαφορετική έννοια της «σχολής» για κάθε άνθρωπο καθώς αποτελεί ξεχωριστή προσωπικότητα δομημένη από τις δικές του εικόνες και εμπειρίες. Η «σχόλη» δεν μπορεί να κατανοηθεί σαν μια αυτόνομη επιδίωξη, έξω από τις κοινωνικές δομές και συνθήκες που το άτομο ζει, διαμορφώνεται και δοκιμάζεται.

Ο Kaplan (1975), υποστήριξε ότι η «σχόλη» σαν έννοια περιλαμβάνει πολύ περισσότερα στοιχεία από μία απλή ένδειξη ύπαρξης ελεύθερου χρόνου ή επιλογής δραστηριοτήτων. Η «σχόλη» πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν βασικό στοιχείο της πνευματικής καλλιέργειας του ατόμου, με βαθείς και δαιδαλώδεις δεσμούς με την οικογένεια και την εργασία.

Οι Miller και Duane (1963), στον ορισμό τους για τη «σχόλη», υποστηρίζουν ότι ο «ελεύθερος χρόνος» γίνεται «σχόλη» μόνον όταν ξοδεύεται εσκεμμένα από το άτομο στην επιδίωξη εμπειριών αξιολογών για τη ζωή. Το ίδιο ακριβώς αναφέρει και ο Μπαμπινιώτης (1998, σελ 328) «...από την έννοια της αναπαύσεως και της απραξίας, η λέξη «σχολή» δήλωσε στη συνέχεια και την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, προκειμένου να καλλιεργήσει κανείς το πνεύμα του, με αποτέλεσμα στον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη να συναντούμε τη σημασία της λέξης ως σπουδή, φιλοσοφική συζήτηση».

Η «σχόλη» δεν εκτιμάται από τον τρόπο της διάθεσης και της χρήσης της, αλλά από την ίδια την αυταξία της (Weiskopf, 1984). Είναι σημαντική η επισήμανση ότι πολλοί άνθρωποι εμπλέκονται σε δραστηριότητες τις οποίες η κοινωνία χαρακτηρίζει «βλαβερές» για τον πυρήνα της, όπως ο αλκοολισμός, τα ναρκωτικά, το παράνομο στοίχημα και οι πορνογραφικές δραστηριότητες. Γίνεται λοιπόν

ορατό ότι ο καθορισμός των κοινωνικά αποδεκτών δραστηριοτήτων της «σχόλης» είναι δύσκολο να οριοθετηθεί και εξαρτάται από την εκάστοτε νομοθεσία, πολιτική «ελεύθερου χρόνου», που εφαρμόζει κάθε οργανωμένη κοινωνία.

Τελικά, ως πλέον ρεαλιστική παρουσιάζεται η άποψη, ότι η «σχόλη» εμπεριέχει στην έννοιά της τον ελεύθερο χρόνο του ατόμου, εκείνον δηλαδή που απομένει από την εργασία και τις κοινωνικές υποχρεώσεις, προσδίδοντας στη συνέχεια τη βάση για οποιαδήποτε ελεύθερη επιλογή συμμετοχής, απασχόλησης, δημιουργικής δραστηριότητας ή ξεκούρασης (Shivers, 1997).

Διαστάσεις της «σχόλης».

Το σύνθετο φαινόμενο της «σχόλης», στην πορεία της μελέτης του, υπό το πρίσμα διαφορετικών απόψεων, έχει αντιμετωπισθεί: α) ως υπολειπόμενος χρόνος, β) ως δραστηριότητες, γ) ως λειτουργική αξία, δ) ως ελευθερία και ε) ως ολιστική διάσταση.

α) Η «σχόλη» ως υπολειπόμενος χρόνος. Η «σχόλη» αντιμετωπίζεται ως χρόνος της απόλυτης επιλογής του ατόμου, προαιρετικός, όταν οι υποχρεώσεις της εργασίας και των ασχολιών της καθημερινής επιβίωσης έχουν προηγηθεί. Η προαναφερόμενη ερμηνεία της «σχόλης» είναι η τυπική διάσταση με την οποία αντιμετωπίζεται στις βιομηχανικά ανεπτυγμένες κοινωνίες, όπου η εργασία έχει γίνει ο κυρίαρχος παράγοντας και ρυθμιστής της καθημερινής ζωής. Είναι εύκολο να προσδιορισθούν οι ώρες της αμειβόμενης εργασίας, καθώς και οι ώρες των υπολοίπων δραστηριοτήτων στη διάρκεια του εικοσιτετραώρου. Κοινωνιολόγοι ερευνητές από τα μέσα του 19ου αιώνα είχαν δημιουργήσει διαγράμματα (πίνακες) με παράγοντες όπως η «μείωση των ωρών εργασίας» και η «αύξηση των αργιών». Με τον τρόπο αυτό προέβλεπαν την αύξηση των διαθέσιμων ελεύθερων ωρών των ατόμων για «σχόλη», και επομένως τη διαμόρφωση συνθηκών για μια επερχόμενη κοινωνία «σχόλης». Οι μεγαλύτερες κριτικές που δέχθηκε η θεωρία αντιμετώπισης της έννοιας της «σχόλης» ως υπολειπόμενου χρόνου ήταν: i) Η ενίσχυση της «ανδροκρατικής» όψης της κοινωνίας. Η ανδροκρατική θεώρηση του περασμένου αιώνα, ότι η γυναίκα δεν εργάζεται και είναι υπεύθυνη για το «νοικοκυριό» -εργασία που δεν αμείβεται- δημιουργούσε σύγχυση στη σχέση της γυναίκας με τη «σχόλη», δηλαδή κατά πόσο έχει το δικαίωμα συμμετοχής και εάν είναι αναγκαία για εκείνη. ii) Η ανάδειξη του σύγχρονου κοινωνικού φαινομένου της «ανεργίας». Η σύγχρονη κοινωνική μάστιγα της «ανεργίας» δημιουργεί εικονικά σύνορα συμμετοχής και πλάνης ως προς το δικαίωμα των ανέργων στη «σχόλη».

β) Η «σχόλη» ως δραστηριότητα. Έμφαση δίνεται στη φύση της δραστηριότητας που επιλέγει το άτομο να

συμμετέχει κατά τη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου του. Η «σχόλη» εκφράζει ένα σύνολο διαστάσεων και μορφών όπως για παράδειγμα σπορ, τηλεόραση, τέχνες, χορός, χόμπι, τουρισμός - διακοπές. Η εμπλοκή του ατόμου σε μία δραστηριότητα «σχόλης» άλλοτε αποφέρει σημαντικά οφέλη στο άτομο και άλλοτε απλώς λειτουργεί ως τρόπος «διάθεσης του ελεύθερου χρόνου» του. Ανθρώπινες δραστηριότητες ιδιαίτερης φύσης όπως η θρησκεία, ο εθελοντισμός, η ευεργεσία, η εμπλοκή στην πολιτική, δύσκολα κατηγοριοποιούνται και ελέγχονται μέσα σε ένα κοινωνικό σύνολο. Η ηγεσία κάθε κοινωνίας έχει την υποχρέωση να δημοσιοποιεί επίσημα τον διαχωρισμό των μορφών της «σχόλης» που συμβαίνουν στην επικράτειά της (leisure policy), σε νόμιμες και ηθικά αποδεκτές, από τις ανεπίσημες και παράνομες μορφές «σχόλης» όπως η πορνεία, τα παράνομα στοιχήματα, τα ναρκωτικά, για να προστατεύει τους πολίτες της.

γ) Η «σχόλη» ως λειτουργική αξία. Οι δραστηριότητες της «σχόλης» περιλαμβάνουν χρήσιμες λειτουργίες για το άτομο και κατά επέκταση για ολόκληρο το κοινωνικό φάσμα. Δηλαδή η «σχόλη» λειτουργεί σαν μια ευκαιρία για επίτευξη κοινωνικών αναγκών και επιθυμιών. Για τον προσδιορισμό των δραστηριοτήτων αυτών χρησιμοποιούνται επίθετα όπως «θεραπευτική», «επανορθωτική» ή ακόμη και «εκπαιδευτική» «σχόλη», σε αντίθεση με τη χρήση λέξεων όπως «αντισταθμιστική», ή «κοινωνικού ελέγχου», που αποδίδουν αρνητικό περιεχόμενο. Στην εννοιολογική διάσταση της «σχόλης» ως λειτουργία υπάρχουν θετικού περιεχομένου συσχετίσεις με την «υγεία» του ατόμου (ψυχική, συναισθηματική, σωματική), την «πληρότητα», τη δημιουργικότητα και τελικά την «ποιότητα ζωής». Έτσι γίνεται εστίαση στις κοινωνικές συνέπειες που επέρχονται από την ενασχόληση των πολιτών με μορφές «σχόλης», καθώς και επιτυγχάνεται κοινωνική συνοχή και ανάπτυξη μέσα από την επιδίωξη κοινών ενδιαφερόντων και συλλογικών πράξεων.

δ) Η «σχόλη» ως ελευθερία. Η ιδέα ότι η «σχόλη» εκλαμβάνεται ως ελεύθερη επιλογή, αρχικά έρχεται σε αντίθεση με την ερμηνεία της «σχόλης» ως «λειτουργική αξία». Ακόμη η λατινική λέξη *licere*, από την οποία προέρχεται η λέξη "leisure", υποδηλώνει ταυτόχρονα και την επιλογή (νόμιμη άδεια) αλλά και το εμπόδιο (επιτρεπτό με την αίσθηση του κανονικού). Ακόμη η αντιμετώπιση της «σχόλης» ως ελεύθερη επιλογή δραστηριοτήτων, ιστορικά την συνδέει με την αριστοκρατία τα άτομα της οποίας είχαν και τον χρόνο και την ανεξαρτησία να επιλέγουν τη «σχόλη» τους κάτω από ιδανικές συνθήκες. Στους μεσαιωνικούς χρόνους, την εποχή των ιπποτών, αναπτύχθηκαν παρόμοιες τάσεις των "gentleman" και παρήγαγαν μοντέλα που ακόμη και στη δεκαετία του '90 παρατηρούνται στην Αγγλία από

«ευγενείς», όπως το κυνήγι της αλεπούς. Είναι επίσης παράδοξο ότι η «σχόλη» όταν λειτουργεί ως ελεύθερη επιλογή που εξυπηρετεί εσωτερικά κίνητρα και ανταμοιβές, μπορεί να ανατρέψει το κοινωνικά επιθυμητό και καλό, σε πρόστιχο, αγοραίο, χυδαίο (Haywood και συνεργάτες, 1995).

ε) Η «σχόλη» ως ολιστική έννοια. Μερικοί συγγραφείς εκφράζουν την άποψη ότι η «σχόλη» δεν είναι κάτι συγκεκριμένο, αλλά ο συνδυασμός όλων των προηγούμενων εννοιολογικών όρων. Δίδουν λοιπόν στη «σχόλη» μία πολυδιάστατη μορφή που σχετίζεται με τον υποκειμενισμό του κάθε ατόμου.

Ανασκόπηση σχετικών ερευνών

Στην αρχαία Ελλάδα το φαινόμενο της «σχόλης» αποτελούσε φιλοσοφία ζωής. Ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης διαπραγματεύονται την έννοια της «σχόλης» στα συγγράμματά τους ενώ ταυτόχρονα αναφέρονται στους όρους «ψυχαγωγία» και «αναψυχή». Οι ανωτέρω φιλόσοφοι πίστευαν ότι οι πολίτες μετά το πέρας της ασχολίας τους, της εργασίας τους, όφειλαν να χρησιμοποιήσουν τον ελεύθερο χρόνο τους μαθαίνοντας για τις τέχνες, τα γράμματα, τις επιστήμες, τον αθλητισμό. Δηλαδή στόχος της «σχόλης» ήταν η καλλιέργεια, η βελτίωση της υγείας και η εξέλιξη του ανθρώπου μέσα από τη σωματική, ψυχική και πνευματική ενασχόληση με δραστηριότητες «σχόλης» (Torkildsen, 1994).

Αντίθετα στην μετέπειτα Ρωμαϊκή επικράτεια, επικράτησε η φιλοσοφία του άρτον, οίνον και θεάματα. Οι διοικούντες φρόντιζαν οι Ρωμαίοι πολίτες να διαχειρίζονται αρκετό ελεύθερο χρόνο και πολλές αργίες, για να τον διαθέτουν όμως ως θεατές, παθητικά, σε απόλαυση δημόσιων θεαμάτων. Χαρακτηριστικό της εποχής είναι η έλλειψη δραστηριοτήτων ενεργητικής συμμετοχής των πολιτών και η αντικατάστασή τους με εκδηλώσεις διασκέδασης.

Στο Μεσαίωνα, στη γηραιά ήπειρο και με την επικράτηση του Χριστιανισμού ως επίσημης Θρησκείας, απαγορεύτηκαν όλες οι ψυχαγωγικές και αναψυχικές δραστηριότητες των πολιτών. Ενασχόληση των πολιτών με δραστηριότητα που δεν ήταν χειρωνακτική εργασία ή θρησκευτικό καθήκον, καταδικαζόταν από την Εκκλησία ως σκνηρία, ή ακόμη χειρότερα, ως *adecia* δηλαδή ως μεγάλο αμάρτημα (Κορωναίου, 1996).

Στην περίοδο της Αναγέννησης καλλιεργήθηκε επιμελώς η αντίληψη και η φιλοσοφία ότι μόνο με τη σκληρή δουλειά μπορεί κάποιος να βρει την ευτυχία. Προς το τέλος της αναγεννησιακής περιόδου, με την έλευση της βιομηχανικής επανάστασης, παρατηρήθηκε μετακίνηση των αγροτικών πληθυσμών προς τις μεγαλουπόλεις. Οι συνθήκες διαβίωσης που διαμορφώθηκαν ήταν άθλιες. Υπήρξε παντελής έλλειψη ελεύθερου χρόνου στους εργαζόμενους, αλλά και διαθέσιμων χώρων και εγκαταστάσεων για

δραστηριότητες αναψυχής και ψυχαγωγίας. Για πρώτη φορά στην ιστορία κάνει την εμφάνισή του το αντιθετικό ζεύγος μεταξύ των λέξεων της εργασίας και της «σχόλης», υποδηλώνοντας το στοιχειώδες δικαίωμα των εργαζομένων στην ανάπαυση και την αναψυχή. Είναι η εποχή που το καπηλειό, ως μοναδικός σχεδόν χώρος έκφρασης κοινωνικής ζωής, μάλλον μόνων των εργαζόμενων ανδρών, αναγορεύεται σε «μεγάλο ανταγωνιστή της εκκλησίας».

Την περίοδο της βιομηχανικής επανάστασης, η έννοια του χρόνου, αποκτά νέα διάσταση που δεν εξαρτάται πλέον από τη φυσική του αναγκαιότητα για τον άνθρωπο, αλλά από τη δύναμη που αποκτά ως μέρος της παραγωγικής διαδικασίας του ανθρώπου (Χαραχούσου, 1990). Αποκορύφωμα της αλλαγής της σημασίας της έννοιας του χρόνου, αποτελεί το γνωστό απόφθεγμα του Μπένγιαμιν Φράνκλιν «ο χρόνος είναι χρήμα». Το σύγχρονο οργανωμένο κίνημα για τη «σχόλη» και την «αναψυχή» στη σύγχρονη μεταβιομηχανική εποχή, εμφανίζεται αρχικά στη Μεγάλη Βρετανία και στις Η.Π.Α., όπου η βιομηχανική ανάπτυξη ήταν ραγδαία, ενώ επεκτείνεται αργότερα και στις άλλες ευρωπαϊκές βιομηχανικές χώρες. Η κυρίαρχουσα άποψη της εποχής και του καπιταλισμού, συνοψίζεται στο ρητό «αργία μήτηρ πάσης κακίας». Μόνο μετά το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου αρχίζει να εδραϊώνεται και στους λαϊκούς πληθυσμούς το κίνημα της «αναψυχής». Αυτό συνέβη ως απόρροια των συνεχών διεκδικήσεων των εργαζομένων, αλλά και λόγω της οικονομικής ευημερίας που πλέον είχαν αποκτήσει οι αναπτυγμένες χώρες κατά τις δεκαετίες 1955 - 1975, διαμορφώνοντας συνθήκες για την κοινωνία της «αφθονίας» (Κορωναίου, 1996).

Έννοιες και Διαφορές των Όρων «Αναψυχή», «Ψυχαγωγία», «Διασκέδαση», «Αθλητισμός Αναψυχής».

Ο σύγχρονος αιώνας είναι ένας αιώνας με καθημερινές ραγδαίες οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές, εργασιακές αλλαγές και εξελίξεις. Οι έννοιες, οι αξίες και οι λέξεις αλλάζουν ερμηνεία και έχουν διαφορετικές πρακτικές εφαρμογές ανάλογα με το διαμορφούμενο πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον. Σήμερα η ποιότητα ζωής των ανθρώπων στις ανεπτυγμένες κοινωνίες μετριέται και κρίνεται, με οικονομικούς όρους. Η παροχή δυνατότητας από την πολιτεία για δραστηριότητες «σχόλης» στους πολίτες δεν πρέπει να αποτελεί δευτερεύουσας σημασίας πολιτική, αλλά επιβεβλημένη πρόνοια που αποβλέπει στην πραγματική συμμετοχή των πολιτών σε δράσεις αναψυχής.

Στη μελέτη του φαινομένου του ελεύθερου χρόνου εμπεριέχονται οι έννοιες της «αναψυχής», της «ψυχαγωγίας», της «διασκέδασης» και του «αθλητισμού». Οι έννοιες αυτές πολλές φορές χρησιμοποιούνται, ανταλλάξιμες, εσφαλμένα ή ακόμη με τρόπο που δίνουν την αίσθηση ότι δεν υπάρχουν

ουσιώδεις διαφορές και σύνορα μεταξύ τους. Στη συνέχεια επιχειρείται το εννοιολογικό ξεκαθάρισμα, αλλά και η σύνδεση των όρων.

1. Ο όρος «*αναψυχή*» προέρχεται από τη λατινική λέξη *recreation* που σημαίνει αναζωογονώ, δροσίζω, τονώνω, φρεσκάρω, ξεκουράζω. Η παραδοσιακή προσέγγιση θεωρεί ότι είναι μια διαδικασία η οποία ανασπλώνει, αναζωογονεί και αποκαθιστά την υγεία. Η ιστορική προσέγγιση θεωρεί την αναψυχή σαν μια δραστηριότητα η οποία ξεκουράζει και ανανεώνει το άτομο από την υποχρεωτική του εργασία (Αυθίνος, 1998). Το «κοινωνιολογικό λεξικό» ορίζει την αναψυχή σαν οποιαδήποτε δραστηριότητα η οποία γίνεται κατά τη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου, ατομικά ή συλλογικά, είναι ελεύθερη, ευχάριστη, ελκυστική και κατά την οποία δεν υπάρχει κανένα άλλο κίνητρο πέρα από την ίδια την αναψυχή. Ο Gold (1979) υποστηρίζει ότι «στη διαδικασία της αναψυχής, το κεντρικό σημείο δεν είναι το είδος των δραστηριοτήτων, των εγκαταστάσεων ή των προγραμμάτων, αλλά αυτό που έχει σημασία είναι το τελικό συναισθηματικό αποτέλεσμα των συμμετεχόντων». Ο Kraus (1978) εισηγείται ότι «αναψυχή» είναι μία μορφή ανθρώπινης δραστηριότητας και εμπειρίας, η οποία μολονότι συχνά εμφανίζεται ως «παιγνιώδης», δεν περιορίζεται πάντοτε εκεί, όπως στην περίπτωση κάποιων επιδιώξεων αναψυχής, όπως το ταξίδι, η επίσκεψη μουσείων, το διάβασμα και ποικίλες άλλες πνευματικές, καλλιτεχνικές και σωματικές δραστηριότητες. Ο Μπαμπινιώτης (1998, σελ 132) αναφέρει «αναψυχή είναι ... το ευχάριστο συναισθηματικό προσφέρει η *ψυχαγωγία*». Γενικά, οι περισσότεροι ορισμοί αναφέρουν την αναψυχή σαν μια αξιολογη, κοινωνικά αποδεκτή εμπειρία, η οποία γίνεται στον ελεύθερο χρόνο, δημιουργεί συναισθηματικά ικανοποίησης, ευχαρίστησης, ευεξίας και το άτομο συμμετέχει εθελοντικά (Hutchinson, 1985; Weiskopf, 1984).

Κατά την άποψη του συγγραφέα, «αναψυχή» είναι κατάσταση ευεξίας (σωματική, ψυχική, πνευματική, συναισθηματική) στην οποία περιέρχεται το άτομο, ως αποτέλεσμα εμπλοκής σε ελεύθερης επιλογής του δραστηριότητες «σχόλης».

2. Ο όρος «διασκέδαση» δηλώνει τη συμμετοχή για την απόλαυση, την εκτόνωση, την απομάκρυνση της έγνοιας και των προβλημάτων που απασχολούν τον άνθρωπο. Η «διασκέδαση» έχει ως αποτέλεσμα την «αναψυχή» του ατόμου μέσα από δραστηριότητες που δεν απαιτούν σοβαρή ενασχόληση αλλά την ανέμελη διάθεση του ελεύθερου χρόνου. Μέσα από συμμετοχές και διαδικασίες στη διάρκεια των οποίων το άτομο δεν επενδύει απαραίτητα διανοητικό, ψυχικό και σωματικό μόχθο. Ακόμη «διασκεδάζω» σημαίνει «ευχαριστιέμαι, κάνω κάτι που με ευχαριστεί, περνώ την ώρα μου/τον καιρό μου».

3. Ο όρος «ψυχαγωγία» είναι σχεδόν συνώνυμος της

λέξης «διασκέδαση» αλλά διαφέρει αρχικά σημασιολογικά και στη συνέχεια ουσιαστικά, κυρίως λόγω της ετυμολογικής της προέλευσης. Δηλώνει «την αγωγή της ψυχής» του ατόμου μέσα από την εμπλοκή του σε δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, όπως θέατρο, χορός, μουσική, αθλητισμός, και πολλά άλλα. Η διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι η «ψυχαγωγία» προϋποθέτει τη δημιουργική ενασχόληση του ατόμου με τη δραστηριότητα κατά τον ελεύθερο χρόνο του, καθώς και την εμπλοκή του σε σοβαρότερες και πλέον οργανωμένες μορφές απασχόλησης (Μπαμπινιώτης, 1999).

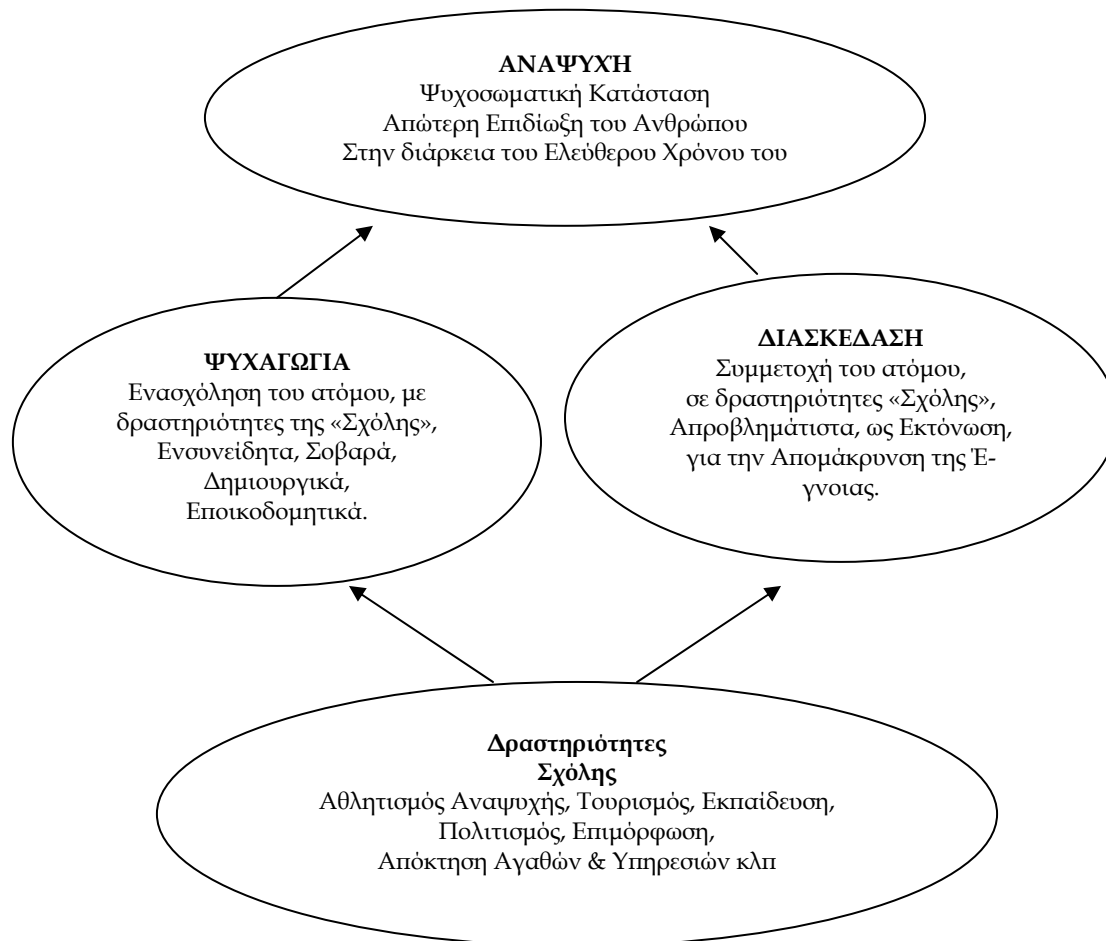
4. Ο όρος «αθλητισμός» στη σφαίρα της αναψυχής, έχει διάφορη έννοια και διάσταση από αυτήν της συμμετοχής ενός αθλητή σε σύγχρονη διοργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων. Η νίκη είναι απύσχα από τους πρωτεύοντες στόχους ενός ατόμου κατά τη συμμετοχή του σε δραστηριότητες «αθλητισμού αναψυχής». Ο «αθλητισμός αναψυχής» αποβλέπει για τον συμμετέχοντα πέρα από την ικανότητα της αθλητικής απόδοσης, στην ευκαιρία διαχείρισης του στρες της καθημερινής ζωής, στη ρύθμιση του βάρους του, στη βελτίωση της διάθεσής του, στη βελτίωση των λειτουργιών του σώματός του, στην αντίσταση προς τη διαδικασία του γήρατος, στη δημιουργία και σύναψη κοινωνικών σχέσεων (Χρόνης, 2001).

Σχόλια και συζήτηση

Τελικά, ποια είναι η σχέση μεταξύ των ανωτέρω όρων; Η «αναψυχή», αποτελεί το ευχάριστο συναισθηματικό ψυχοσωματικής ανακούφισης, ενώ είναι ο επιδιωκόμενος στόχος κάθε ατόμου που αξιοποιώντας τον ελεύθερο χρόνο του, συμμετέχει σε δραστηριότητες «σχόλης», υπό τη μορφή, «ψυχαγωγίας» ή «διασκέδασης» ή συνδυασμού αυτών. Οι λέξεις «ψυχαγωγία» και «διασκέδαση» συχνά χρησιμοποιούνται η μία στην θέση της άλλης. Υπάρχει όμως ουσιώδης διαφορά που βρίσκεται στο γεγονός ότι οι δραστηριότητες «ψυχαγωγίας» προϋποθέτουν σοβαρή συμμετοχή από το εμπλεκόμενο άτομο, με σημαντικά και διαχρονικά οφέλη για το άτομο. Αντίθετα οι δραστηριότητες «διασκέδασης» αποσκοπούν στο πρόσκαιρο συναισθηματικό της απόλαυσης, της ηδονής, της εκτόνωσης αυτής και μόνον, αφήνοντας πίσω προσωπικά προβλήματα και έγνοιες, χωρίς όμως στο τέλος να αφήνουν κάποιο μετρούμενο κέρδος ή όφελος. Δεν μπορούμε να αποφανθούμε ποια από τις δύο «μεθόδους» προσέγγισης της κατάστασης «αναψυχής» του ατόμου είναι καλύτερη, καταλληλότερη ή προτιμότερη. Εξαρτάται από τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, την ανάλογη ψυχική κατάσταση και βασικά τις συγκεκριμένες ανάγκες και τα περιθώρια κάθε ατόμου. Ένα απλό παιγνίδι μπάσκετ μεταξύ φίλων, μπορεί να χαρακτηριστεί ως «διασκέδαση», όταν αβασάνιστα αποβλέπει στην ελεύθερη άσκηση, στην εκτόνωση, στο γέλιο, χωρίς άγχος βαθμολογικό

ή υποβολή σε σκληρούς κανονισμούς. Παράλληλα, στη διάρκεια του ίδιου παιγνιδιού καλαθοσφαίρισης, η ξαφνική τοποθέτηση ενός επάθλου σε περίπτωση νίκης, ή η ενστάλαξη της προσοχής προς θέματα σωστής ατομικής τεχνικής και ομαδικής τακτικής, καθιστά την πορεία προς την κατάσταση «αναψυχής» των συμμετεχόντων, περισσότερο συνειδητή, με στόχους και στρατηγική αποτελώντας περισσότερο μέθοδο «ψυχαγωγίας». Είναι λάθος προσέγγιση να συνδέουμε την «αναψυχή» με δράση ενεργητική και την «ψυχαγωγία» με παθητική συμπεριφορά. Η διαφορά των δύο λέξεων δεν εστιάζεται επίσης στην κίνηση. Δεν μπορούμε να χαρακτηρίσουμε κινητική δραστηριότητα την «αναψυχή» ή μη κινητική δραστηριότητα την «ψυχαγωγία». Η παρακολούθηση κωμικής θεατρικής παράστασης μπορεί να

τελειώσει για τον θεατή την στιγμή της λήξης της, ή να συνεχίσει να τον απασχολεί και να τον συνοδεύει και μετά την λήξη της, σε δραστηριότητες κριτικής, συζήτησης, προβληματισμού. Η πρώτη προσέγγιση της θεατρικής παράστασης από τον θεατή αποτελεί «διασκέδαση», η δεύτερη προσέγγιση αποτελεί διαδικασία «ψυχαγωγίας». Η σχέση των εννοιών της «σχόλης», της «αναψυχής», της «ψυχαγωγίας», της «διασκέδασης» και του «αθλητισμού αναψυχής», εκφράζονται από το συγγραφέα σχηματικά με το μοντέλο «Διαδικασία προσέγγισης της αναψυχής» (Σχήμα 1). Συνοπτικά οι «δραστηριότητες τηςσχόλης» έχουν στόχο την κατάσταση «αναψυχής» του ατόμου η οποία προσεγγίζεται με τρόπους «διασκέδασης» ή «ψυχαγωγίας».

Σχήμα 1. Μοντέλο «Διαδικασία Προσέγγισης της Αναψυχής»

Πρακτικές εφαρμογές και προτάσεις

Η κατηγοριοποίηση των δραστηριοτήτων «σχόλης» εξαρτάται από κριτήρια, όπως: i) ο τρόπος της εμπλοκής του συμμετέχοντα (ψυχαγωγικός ή διασκέδασης), ii) η συμβολή του συμμετέχοντα στην παραγωγή της δραστηριότητας, iii) ο έλεγχος που ασκεί στο τελικό αποτέλεσμα (τυχερά παιγνίδια ή

παιγνίδια γνώσεων / δεξιοτήτων), iv) κατά πόσο οι δραστηριότητες που συμμετέχει είναι της ελεύθερης επιλογής κάθε πολίτη ή τελούνται κάτω από κοινωνικό ή κρατικό έλεγχο, ή επιβολή, ή ακόμη απαγορεύονται από το νόμο. Οι δημοφιλέστερες δραστηριότητες σχετίζονται με οκτώ ξεχωριστές, περιοχές:

1. Κατοικία & Αυτοαποσχόληση. Μικροκατασκευές,

φροντίδα κατοικίδιων, χειροτεχνίες, χόμπι, διάβασμα περιοδικών και βιβλίων, μουσική, παιγνίδια και μουσικά όργανα, ραδιόφωνο, τηλεόραση, μαγείρεμα, κάλεσμα φίλων, ενασχόληση με τον κήπο, κ.λ.π.

2. *Αγορά Αγαθών & Υπηρεσιών*. Είδη ένδυσης, περιποίηση σώματος και προσώπου, αγορά ή χρήση ηλεκτρονικών παιγνιδιών, υπηρεσίες διαδικτύου, μπιλιάρδα, τυχερά νόμιμα παιγνίδια.
3. *Άσκηση*. Οργανωμένη άσκηση, συστηματική άθληση, αθλοπαιδιές και ατομικά σπορ σε ανοικτό ή κλειστό χώρο, υπαίθριες δραστηριότητες και σπορ, κάθε είδος χορού, ήπιες κινητικές δραστηριότητες (γιόγκα, κ.λ.π.).
4. *Κοινωνική Ζωή*. Οικογενειακές και επαγγελματικές συνεσιάζσεις, διαπροσωπικές σχέσεις, πάρτι, επίσκεψη θεματικών πάρκων, συμμετοχή σε χοροεσπερίδες.
5. *Τέχνες & Γράμματα*. Μη επαγγελματικές ενασχολήσεις με θεατρικές ομάδες και χορωδίες, επίσκεψη χώρων πολιτισμού, συναυλίες, καρναβάλι, φωτογραφία, συνεχής εκπαίδευση και επιμόρφωση, κ.λ.π.
6. *Τουρισμός*. Ταξίδια, εκδρομές, διακοπές, συμμετοχή σε μορφές εναλλακτικού τουρισμού (ιστορικός, πολιτισμικός, ιαματικός, συνεδριακός, αθλητικός, οικολογικός, κ.λ.π.).
7. *Εθελοντισμός*. Εθελοντική προσφορά εργασίας και υπηρεσιών, συνήθως σε οργανισμούς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.
8. *Ανομία & Παρανομία*. Στοιχήματα (τζόγος, ζάρια, κ.λ.π.), πορνεία, χρήση ναρκωτικών ουσιών, κ.λ.π.

Ακόμη η επιλογή των δραστηριοτήτων στη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου από κάθε άτομο, εξαρτάται από τέσσερα βασικά στοιχεία: 1) την προσωπική ανάγκη (θέλω, προσδοκώ), 2) την ικανοποίηση προσωπικών αξιών, 3) την παρακίνηση από επιδίωξη αξιών που βρίσκονται και αναδεικνύονται μέσα από την άσκηση της ίδιας της δραστηριότητας, και 4) τις συνθήκες που διαμορφώνουν το κοινωνικό, θρησκευτικό, πολιτισμικό και οικονομικό περιβάλλον της κοινωνίας. Δικαίωμα στην αναψυχή, στην ψυχαγωγία, στη διασκέδαση έχουν όλοι οι πολίτες μίας κοινωνίας, ανεξάρτητα από την εθνικότητα τους, την κοινωνική τους θέση, τη θρησκεία που πιστεύουν, το επάγγελμα τους, το επίπεδο μόρφωσης, την ηλικία, ή το φύλο τους.

Γενικά, οι δραστηριότητες της «σχόλης» αποτελούν διαδικασίες που μπορεί να προάγουν στον πυρήνα της κοινωνίας καινοτομίες, πρόκληση, περιπέτεια, αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτών, ανάπτυξη, κοινωνική συνοχή. Η κατάσταση «αναψυχής»

συνεισφέρει στην εκπλήρωση ατομικών αναγκών των πολιτών, όπως ικανοποίησης, ευεξίας, ευχαρίστησης, γέλιου, διασκέδασης, δημιουργίας, εθελοντικής συμμετοχής. Ικανοποιεί επίσης, βασικές κοινωνικές ανάγκες για τους πολίτες, όπως η ανάπτυξη ταυτότητας, η δημιουργικότητα, η κοινωνικοποίηση. Τελικά φαίνεται πως η αναψυχή είναι ένα μέσο για τη βελτίωση και διατήρηση της κοινωνικής συνοχής, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, ενώ η περαιτέρω εξέλιξη της εξαρτάται από την ανεπηρέαστη, εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή όλου του φάσματος των πολιτών.

Η αγορά της «σχόλης» και της «αναψυχής».

Οι φορείς που παρέχουν υπηρεσίες σχόλης και αναψυχής σε μία κοινωνία κατηγοριοποιούνται: α) σε φορείς κρατικής διοίκησης και διαχείρισης, όπως οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, κρατικές επιχειρήσεις, υπουργεία, γενικές γραμματείες οργανισμών, β) σε φορείς ιδιωτικής πρωτοβουλίας όπως εταιρίες παροχής υπηρεσιών άθλησης και αναψυχής, επιχειρήσεις παροχής και αποκατάστασης της υγείας, εταιρίες παροχής υπηρεσιών τουρισμού και υπαίθριας αναψυχής, εκπαιδευτικούς φορείς και σχολεία, θεματικά πάρκα, γ) σε φορείς εθελοντικού μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα όπως προστασίας του περιβάλλοντος, προσκοπισμός, εκκλησία, ερυθρός σταυρός.

Αναφορικά με τις προαναφερθείσες δραστηριότητες «σχόλης», οι προορισμοί που παρέχονται τα αντίστοιχα προϊόντα και υπηρεσίες, ως ξεχωριστές αγορές είναι:

- 1,2. Μεγάλα πολυκαταστήματα, βιβλιοπωλεία, διασκάδικα, σουπερ μάρκετ, ανθοπωλεία, καπνοπωλεία, κάβες ποτών, κ.λ.π.
3. Γυμναστήρια, κέντρα αισθητικής, κουρεία, κομμωτήρια, αθλητικά κέντρα, γήπεδα, χιονοδρομικά κέντρα, καταφύγια, παιδότοποι, υπαίθρια πάρκα, οργανωμένες παραλίες, κ.λ.π.
4. Εστιατόρια, ταβέρνες, clubs, bars, καφετέριες, καζίνο, χαρτοπαικτικές λέσχες, κ.λ.π.
5. Αίθουσες κινηματογράφου, θεάτρου, μουσικό μέγαρο, κ.λ.π.
6. Γραφεία τουρισμού, ξενοδοχεία, αεροπορικές εταιρίες, μαρίνες, παιδικές κατασκηνώσεις, κ.λ.π.
7. Θρησκευτικές οργανώσεις, σύλλογοι εθελοντών, οργανισμοί προστασίας του περιβάλλοντος, προσκοπισμός - οδηγισμός, ερυθρός σταυρός, κ.λ.π.
8. Κέντρα διακίνησης παράνομων ή και άνομων αγαθών και υπηρεσιών (Haywood κ.ά., 1995).

Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες

Οι παραπάνω κατηγορίες «αγοράς της αναψυχής», ανάλογα με τις ιδιαίτερες απαιτήσεις και τον

αριθμό των υποψηφίων πελατών δημιουργούν μικρότερης έκτασης αγορές. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά την αγορά που διαμορφώνεται από δραστηριότητες του «αθλητισμού αναψυχής». Η αγορά αυτή ενδεικτικά μπορεί να χωρισθεί σε δραστηριότητες και προγράμματα αναψυχής που υλοποιούνται σε κλειστές εγκαταστάσεις και δραστηριότητες και προγράμματα που υλοποιούνται σε υπαίθριους χώρους. Μελλοντικές εργασίες πρέπει να επεκταθούν και να μελετήσουν:

α) Την Αγορά της Αναψυχής Κλειστών Χώρων (Indoor Recreation): Γυμναστήρια, κέντρα αισθητικής, αθλητικά κέντρα, γήπεδα, καταφύγια, παιδότοπους, SPA κλπ

β) Την Αγορά της Αναψυχής Ανοικτών Χώρων (Outdoor Recreation). Η αγορά αυτή διαιρείται σε επιμέρους τμήματα και εξυπηρετεί παγκοσμίως εκατομμύρια πολίτες. Η αγορά βρίσκεται σε συνεχή ανάπτυξη. Περιλαμβάνει οποιαδήποτε δραστηριότητα, σπορ, κινητική ή μη κινητική εμπειρία, και διενεργείται ή αποκτιέται σε περιβάλλον που είναι σχετικό με τη χρήση των φυσικών πόρων του πλανήτη μας. Χωρίζεται σε τέσσερις μεγάλες υποκατηγορίες:

- Στην αγορά των Υπαίθριων Δραστηριοτήτων Αναψυχής (Outdoor Activities). Συνήθως περιλαμβάνει δραστηριότητες που είναι τουριστικού χαρακτήρα, αποσκοπούν στην αναψυχή και την ευχαρίστηση του συμμετέχοντα, απαιτούν ενεργητική συμμετοχή και ταυτόχρονα εφαρμογή κανόνων ασφαλείας και συμπεριφοράς έναντι της φύσης
- Στην αγορά της Αγωγής Υπαίθρου (Outdoor Education). Πρόκειται για «εκπαίδευση σε οτιδήποτε υπάρχει μέσα και γύρω από το φυσικό περιβάλλον, με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση του ατόμου για τη φροντίδα και την προστασία του περιβάλλοντος πάντοτε με ταυτόχρονη συμμετοχή σε υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής. Συνήθως, είναι μέρος υπαίθριων προγραμμάτων αναψυχής, που ανάλογα με το περιεχόμενό τους απευθύνονται σε όλες τις ηλικίες και απαιτεί ενεργητική δράση (Coles, 2000).
- Στην αγορά προγραμμάτων Ανάπτυξης Ανθρώπινων Δεξιοτήτων σε φυσικό περιβάλλον (Outdoor Development Management). Αφορά σε προγράμματα ανάπτυξης και βελτίωσης ανθρώπινων σχέσεων και δεξιοτήτων. Αξιοποιώντας τις προκλήσεις του φυσικού περιβάλλοντος τα προγράμματα αυτά, απαιτούν από τους συμμετέχοντες συνεργασία, δημιουργικότητα, πνεύμα ομάδος και επίλυσης προβλημάτων, εφαρμόζοντας άμεσα και στην πράξη τις θεωρίες της Οργανωσιακής Συμπεριφοράς (Μάννατζμεντ).

- Στην κατηγορία της Θεραπευτικής Αναψυχής σε φυσικό περιβάλλον (Outdoor Therapeutic Recreation). Προγράμματα επανένταξης για χρήστες απαγορευμένων ουσιών, χρησιμοποιώντας τις θεραπευτικές ιδιότητες που προσφέρει το φυσικό περιβάλλον, καθώς και τις δυνατότητες συνεχούς ενασχόλησης με υπαίθριες δραστηριότητες (Αυθίνος, 1998; Priest & Cass, 1997).

Επίλογος

Η είσοδος στην νέα χιλιετηρίδα, σηματοδότησε κοσμογονικές αλλαγές, οι οποίες δεν θα επιτρέψουν ποτέ πλέον την επιστροφή των συνηθισμένων πολιτών, στις παραδοσιακές επιλογές δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου και αναψυχής. Ακόμη, ο τρόπος διάθεσης του ελεύθερου χρόνου από το σύγχρονο άνθρωπο, απέχει πολύ από τα μοντέλα των περασμένων δεκαετιών. Το «περιβάλλον», ως παράγοντας άμεσης διαφοροποίησης της καθημερινής ζωής του ανθρώπου στο άμεσο μέλλον, είναι δύσκολο να προβλεφθεί, ακόμη και μόνον για τα επόμενα 30 χρόνια. Η αλλαγή των κλιματολογικών συνθηκών, ή έλλειψη νερού, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η υπερθέρμανση της ατμόσφαιρας, αποτελούν όχι μόνο απειλή για τον τουρισμό πολλών χωρών, αλλά και για τις καθημερινές διατροφικές και κοινωνικές συνήθειες των ανθρώπων. Η αλλοίωση του φυσικού περιβάλλοντος και η ρύπανση των υδάτινων πόρων, αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα για την επιλογή πολλών εκατομμυρίων ανθρώπων να ασχοληθούν με υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής και ελεύθερου χρόνου (Tribe, 1999). Η νέα «τεχνολογία» με κύριο εκπρόσωπό της τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, έχει καθηλώσει δισεκατομμύρια άτομα στον πλανήτη μπροστά στη σύγχρονη μορφή σχολής και αναψυχής. Με τον τρόπο αυτό ο άνθρωπος απομακρύνεται από την κίνηση και την ενεργητική συμμετοχή. Ακόμη, οι αυξανόμενες ώρες τηλεθέασης και η αποχή του ανθρώπου από τις παραδοσιακές κοινωνικές εκδηλώσεις (οικογένεια, φίλοι), αναδεικνύουν για το νέο αιώνα, την αγορά της «ηλεκτρονικής τεχνολογίας» ως την επικρατέστερη επιλογή του ανθρώπου για αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου του. Ο παράγοντας γενικότερα της «ποιότητας ζωής», οι συνθήκες υγιεινών συνηθειών, περιλαμβανομένης της σωστής διατροφής και της ανάγκης για άσκηση, υποβαθμίζονται συνεχώς, λόγω έλλειψης ελεύθερου χρόνου και αύξησης των ωρών της εργασίας και της καθιστικής ζωής. Τα δημογραφικά προβλήματα, η κατάρνηση συνόρων, η εισροή νέων λαών σε ήδη αναπτυγμένες κοινωνίες, αλλοιώνουν τις υπάρχουσες κοινωνικές δομές. Κοινωνικές δομές που επηρεάζονται και από τις παγκόσμιες οικονομικές αλλαγές και συντεχνίες, τροποποιούν τα γνωστά μοντέλα «διάθεσης του ελεύθερου χρόνου», ολόκληρων λαών και διαμορφώνουν νέες προοπτι-

κές και νέες αγορές.

Στις ανεπτυγμένες κοινωνίες (Ευρώπη, Βόρεια Αμερική) αναφέρεται συχνά ότι ο ελεύθερος χρόνος των πολιτών αυξάνεται συνεχώς με αποτέλεσμα τη δημιουργία γόνιμου εδάφους για ενασχόληση των πολιτών με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου. Το

γεγονός αυτό δεν αποτυπώνει την πραγματικότητα. Η οικονομική συρρίκνωση και το αναπτυσσόμενο φαινόμενο της «νέα φτώχειας» δεν αφήνει πολλά περιθώρια στις μικροαστικές οικογένειες για συμμετοχή σε δραστηριότητες «σχόλης» και αναζήτησης αληθινής αναψυχής (Godbey, 1997).

Σημασία για την Ποιότητα Ζωής

Ο τρόπος διάθεσης του ελεύθερου χρόνου κάθε ατόμου σε μία ανεπτυγμένη κοινωνία αποτελεί προσωπική υπόθεση και οπωσδήποτε συνδέεται άμεσα με τη φιλοσοφία, την κουλτούρα και τις ανάγκες του κάθε ατόμου ξεχωριστά. Είναι αποδεκτό ότι η «αναψυχή», ως τελικό προϊόν ενασχόλησης ενός ατόμου με δραστηριότητες «σχόλης», έχει ευεργετικές ιδιότητες, στη σωματική, ψυχική, πνευματική, και συναισθηματική του υγεία. Η επιλογή των κατάλληλων μεθόδων «ψυχαγωγίας», «διασκέδασης», και «αθλητισμού αναψυχής», είναι ευθύνη και υποχρέωση ξεχωριστά κάθε ατόμου, αλλά κυρίως και κάθε οργανωμένης κοινωνίας. Το άτομο ευθύνεται για την εγρήγορσή του και την προσπάθεια για συμμετοχή, ενώ η πολιτεία ευθύνεται για τη δημιουργία προϋποθέσεων, ευκαιριών και υποδομών για αποδοτική «σχόλη». Αθλητικές εγκαταστάσεις, προγράμματα, σχολές, πολιτιστικές εκδηλώσεις και χάραξη της κατάλληλης «πολιτικήςσχόλης» αποτελούν το δείκτη της «ποιότητας ζωής» σε μία κοινωνία. Ακόμη, η χορηγία των υποβαθμισμένων κοινωνικά ομάδων, των οικονομικά ανήμπορων ομάδων, των ομάδων διαφορετικών θρησκευτικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών, η ενίσχυση της συμμετοχής τους σε δραστηριότητες «αναψυχής» και ταυτόχρονα παραγωγικής αξιοποίησης της «σχόλης» τους διασφαλίζει την οριστική αποφυγή εκφυλιστικών κοινωνικών φαινομένων.

Βιβλιογραφία

- Αυθίνος, Γ. (1998). *Άσκηση – άθληση κινητική αναψυχή – οργανωτική διάσταση*. Αθήνα: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Chelladurai, P. (1999). *Human Resource Management in Sport and Recreation*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Coles, R. (2000). *Careers in Recreation. The American Association for Leisure and Recreation*. Reston, US
- Δημητράκου, Δ. (1976). *Μέγα λεξικό όλης της Ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Εκδοτικός οργανισμός Ελληνική Παιδεία.
- Ellias, N., & Dunning, E. (1998). *Αθλητισμός και ελεύθερος χρόνος στην εξέλιξη του πολιτισμού* (μετάφραση Χειρδάρη & Κακαρούκα). Αθήνα: Εκδόσεις Δρομέας.
- Godbey, G. (1997). *Leisure and leisure Services in the 21st Century*. Chicago, US, Venture Publishing.
- Gold, S. (1979, May). Urban Leisure Environments to Come. *Parks & Recreation Magazine*, 32, 24-41.
- Gronroos, C. (1990). *Service Management and Marketing*. Toronto: Lexington Books.
- Haywood, L., Kew, F., Bramham, P., Spink, J., & Henry, I. (1995). *Understanding Leisure*. London: Stanley Thornes.
- Hutchinson, J. (1951). *Principles of Recreation*. New York: Ronald Press.
- Kaplan, M. (1975). *Leisure: Theory and Policy*. New York: John Wiley & Sons.
- Κορωναίου, Α. (1996). *Κοινωνιολογία του ελεύθερου χρόνου*. Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος.
- Kraus, R. (1978). *Recreation and Leisure in Modern Society*, 2nd ed. Santa Monica, CA: Goodyear Publishing Company.
- Lovelock, C. (1988). *Managing Services*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Miller, N. & Robinson, D. (1963). *The leisure age*. Belmont, CA: Wadsworth Publishing.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Priest, S. & Gass, M. (1997). *Effective leadership in adventure programming*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Rankin, C., & Whittall, R. (1996). *Careers in sport*. London: Sport Council.
- Shivers, J., & DeLisle, L. (1997). *The story of leisure*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Σταματάκου, Ι. (1990). *Λεξικόν της αρχαίας Ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Βιβλιοπρομηθευτική
- Torkildsen, G., (1994). *Leisure and Recreation Management*. E & F. N Spon, London.
- Toti, G. (1985). *Ο ελεύθερος χρόνος*. Αθήνα: Εκδόσεις Μνήμη.
- Τριανταφυλλίδης, Μ. (1998). *Λεξικό της κοινής Νεοελληνικής Γλώσσας*. Α.Π.Θ. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, www.combos.ed.gr
- Tribe, J. (1999). *The economics of leisure and tourism*. London, U.K., Butterworth Heinemann.

Weiskopf, D. (1984). *Recreation and Leisure*. Champaign, IL: American River College.

Χαραχούσου - Καμπίτου, Υ. (1990). *Σημειώσεις για το αντικείμενο του Ελεύθερου Χρόνου*. Αθήνα: Α. Σάκουλα.

Χρόνη, Σ. (2001). Δραστηριότητες αθλητισμού αναψυχής στην Ελλάδα: Αντιλήψεις φοιτητών φυσικής αγωγής. *Φυσική Δραστηριότητα & Ποιότητα Ζωής*, Ηλεκτρονικό περιοδικό, ειδ. Τεύχος 1, 20 -27.

